

ВИБІР ОПТИМАЛЬНОЇ ТЕХНОЛОГІЇ СІВБИ ОЗИМОЇ ПШЕНИЦІ В УМОВАХ ЛІВОБЕРЕЖНОГО ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ

Дудка Р.О., здобувач ступеня вищої освіти доктор філософії зі спеціальності 201-Агрономія

Онiпко В.В., доктор пед. наук, професор, професор кафедри землеробства і агрохімії ім. В.І.Сазанова

Полтавський державний аграрний університет

e-mail valentyna.onipko@pdau.edu.ua

Озима пшениця є однією з найбільш значущих культур для сільського господарства Лівобережного Лісостепу України, де її вирощування займає значну частину аграрного виробництва. Проте для досягнення стабільних та високих урожаїв зернових культур важливо правильно вибрати технологію сівби. Сівба озимої пшениці має велике значення для формування нормальної схожості, розвитку рослин та забезпечення їхньої стійкості до несприятливих погодних умов, характерних для Лівобережного Лісостепу.

Умови району дослідження, ФГ «Грига» (с. Василівка, Полтавського району Полтавської області) характеризується м'яким континентальним кліматом з помірно холодною зимою та теплим літом, ґрунт чорноземи типові (бал ґрунтів – 78; вміст гумусу – 3,9%; кислотність (середнє по господарству), рН – 6,6; середньозважений вміст фосфору, мг/кг – 98; середньозважений вміст калію, мг/кг – 101), що сприяє гарному розвитку озимої пшениці сорту Катруся одеська, цей регіон також піддається впливу зимових заморозків, посухи в літній період, що накладає додаткові вимоги на агротехнічні методи, зокрема на вибір способу сівби пшениці.

Існують кілька способів сівби озимої пшениці, кожен з яких має свої особливості, переваги та може бути оптимальним в залежності від ґрунтово-кліматичних умов конкретного господарства:

– рядкова є одним з найбільш популярних, оскільки забезпечує рівномірний розподіл насіння по всій площі поля, що дає змогу одержати високий рівень схожості, важливими є правильний вибір ширини міжрядь (найбільш оптимальні – 15–20 см), що дозволяє забезпечити достатнє повітропостачання та освітленість рослин. Під час сівби залишають постійні технологічні шляхи, для чого на середній сівалці трьохсекційного агрегату перекривають 6-7 та 18–19-й висівні апарати, за умови, що при весняно-літньому внесенні добрив використовуються розкидачі НРУ-0,5, РМС-6 та обприскувачі ОВТ-ІА або ОПШ-15. Тоді як при використанні розкидачів РМГ-4 або РУМ-5 перекривають 8 та 17-й висівні апарати. Ширина шляхів у першому випадку складає 180 см, при ширині смуг 45 см, у другому –

відповідно 135 та 30 см. Цей спосіб сприяє кращому розвитку кореневої системи та зменшує ризик виникнення захворювань, таких як фузаріоз;

- стрічкова передбачає висів насіння в кілька стрічок (у два або три ряди на площу), використовують для підвищення ефективності використання агротехнічних заходів, зокрема для кращого розподілу вологи та покращення дренажу в зоні кореневої системи також дозволяє зменшити конкуренцію між рослинами за ресурси;

- сівба безпосередньо в стерню (No-till), насіння висівають без попереднього обробітку ґрунту або після мінімальної обробки, що дозволяє зберегти структуру ґрунту, зменшити ерозію та втрату вологи, що є особливо важливим в умовах дослідного господарства, однак цей метод потребує точного контролю за рівнем вологості ґрунту та погодними умовами. За даними досліджень Інституту аграрної економіки, сівба в стерню на території Полтавської області дозволяє зберегти до 25% більше вологи в ґрунті порівняно з іншими способами, що сприяє кращому розвитку рослин у сухі періоди;

- сівба широкорядна (при ширині міжрядь більше 20 см) дозволяє забезпечити хорошу аерацію кореневої системи та зменшує ризик розвитку хвороб, менш ефективний в умовах недостатньої вологості або в умовах сильних морозів, оскільки ширші міжряддя можуть сприяти загрози вимерзання культури.

Вибір оптимального способу сівби здійснювався з урахуванням специфічних кліматичних та агрономічних умов року посіву. Враховуючи часті посухи в літній період, сівба в стерню та способи, що зберігають вологу (наприклад, стрічкова сівба), можуть бути більш ефективними. Різні способи сівби можуть суттєво впливати на врожайність озимої пшениці. У середньому, на території Полтавської області в літній період спостерігаються температури вище +25°C з частими посухами. Наприклад, за даними обласного центру гідрометеорології, середньомісячна температура липня в 2024 році склала +27°C при відсутності дощів протягом 30 днів, що значно знижує рівень ґрунтової вологи. Дослідження показали, що стрічкова сівба дозволяє зберегти вологу на 15-20% більше порівняно з традиційною сівбою. У 2023 році, в умовах посушливого літа, врожайність озимої пшениці при використанні стрічкової сівби на полях ФГ «Грига» склала 5,2 т/га, що на 10-15% вищий результат порівняно з традиційним методом сівби (4,5 т/га). Сівба в стерню сприяла кращому використанню осінньо-зимових опадів та збереженню вологи в ґрунті, що є важливим для росту пшениці в умовах посушливого року. У 2022 році, коли влітку відбулося зниження рівня опадів на 40%, такий метод сівби дозволив зберегти врожайність на 5-10% вищий

результат порівняно з іншими способами.

Водночас, правильний вибір глибини загортання насіння, способу підготовки ґрунту та інших агрономічних заходів є не менш потрібними факторами. Для отримання дружніх та рівномірних сходів глибина загортання насіння озимої пшениці на добре оброблених та вологих ґрунтах не має перевищувати 3–5 см. На важких ґрунтах її зменшують на 1–2 см, на легких – збільшують до 6–8 см. Так, досліджено, що зі збільшенням глибини загортання насіння у багатьох сортах пшениці збільшується і глибина залягання вузла кущення, що зменшувало ризик загибелі рослин від вимерзання та випирання. Іноді внаслідок цього рослина утворювала два (а іноді й три) вузли кущення в зоні первинної кореневої системи та близько до поверхні ґрунту. Спостереження показують, що це сприяло виживанню рослин, але не підвищувало їх продуктивність.

Таким чином, оптимальний спосіб сівби озимої пшениці для Лівобережного Лісостепу України залежить від багатьох факторів. Сівба в стерню, стрічкова сівба та традиційна рядкова сівба є найбільш ефективними методами для досягнення високих урожаїв при правильному використанні кожного способу в залежності від конкретних умов господарства. Важливою складовою є також вплив технологічних факторів на збереження ґрунтової вологи та забезпечення нормального розвитку рослин.

Список використаних джерел

1. Гангур В. В., Лень О. І., Гангур М. В. Вплив різних систем обробітку на поживний режим ґрунту під пшеницею озимою та ячменем ярим в зоні Лівобережного Лісостепу України. *Вісник ПДАУ*. 2022. № 1. С. 38–44.
2. Гангур В. В., Лень О. І., Оніпко В. В., Гангур М. В., Миколенко Х. В. Вплив способів основного обробітку ґрунту на забур'яненість посівів та урожайність ячменю ярого в умовах Лівобережного Лісостепу, *Scientific Progress & Innovations*: Том 26 № 4 (2023)
3. Дудка Р. О., Оніпко В. В. Вплив строків сівби на урожайність та якість пшениці озимої в умовах Лівобережному Лісостепу України. Треті Сазановські читання : «Віктор Сазанов: знакова постать аграрної науки та освіти» : матеріали круглого столу присвяченого 145-річчю від дня народження Віктора Івановича Сазанова (м. Полтава, 11 квітня 2024 р.) Полтава : Астрая, 2024. С. 36–40.
4. Stephens D. J., Lyons T. J. Variability and trends in sowing dates across the Australian wheat belt. *Austr. J. Agr. Res.* 1998. № 7. P. 1111–1118.
5. Herrman K., Schoberlein W., Matthies Untersuchungen zu Möglichkeit der Aussaatverfrühung von Winterweizen durch kombinierte Fungizid-Insektizidsaatgutbehandlung : Votr. Deutsch. Pflanzenschutztag. Halle / Saale, 5–8 Okt., 1998. Mit. Biol. Bundesanst. Land- und Forstwirtschaft. Berlin-Dahlem. 1998. № 357. С. 89–90.